

ПРАЦЮЄМО З ВИХОВАТЕЛЯМИ

Ознайомтеся з авторською методикою «Розвивальне читання», яка допоможе емоційно та яскраво ознайомлювати дошкільників із літерами, навчати утворювати з них склади та слова. Перетворіть одноманітні заняття з читання на діяльність, яка захоплює дітей і викликає задоволення

Людмила Шелестова,
провідний науковий
співробітник відділу дидактики
Інституту педагогіки НАПН
України, д-р пед. наук

Літера, склад, слово, або Як навчати дошкільників читання

Навчати дітей читання — не найважливіше завдання, яке розв'язують педагоги в дитячому садку. Проте й штучна затримка цього процесу також не на користь дітям. Саме з огляду на це було розроблено методику «Розвивальне читання». Авторські підходи, які доведено до рівня навчальної технології, змінюють звичні уявлення про те, як можна навчати дитину читати.

Особливість авторського підходу до навчання дошкільників читання — **мета**, що передбачає не лише опанування навичок читання, а й розвиток мислення, уяви, мовлення, чуттєвої сфери, дрібної моторики, уявлень про навколишній світ тощо. Форми й цілі взаємодії дітей і дорослого автор конкретизує в завданнях, змісті навчання та способах діяльності, які дорослий пропонує дітям. Окреслимо докладніше основні положення цієї методики.

Який зміст ігрових завдань

Зміст навчання — один із основних засобів виховного впливу на дітей. Добираючи зміст ігрових завдань, ми спиралися на загальнопедагогічні критерії, зокрема: значущість для розвитку дитини, відповідність стану розвитку культури й суспільства, доступність, відповідність віковим особливостям дітей тощо.

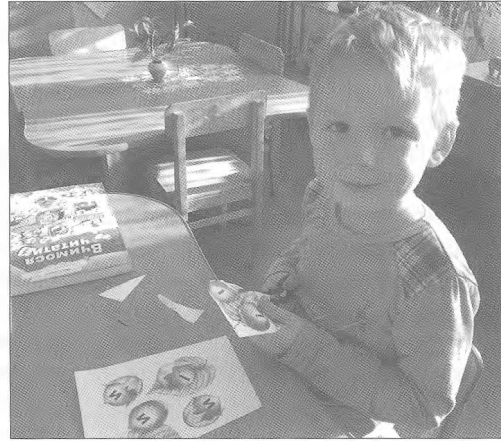
Щоб зацікавити дітей завданнями, їх зміст ми наповнили:

- тематичною лексикою, зокрема поняттями з чотирьох сфер буття людини — природа, культура, суспільство, власне Я;
- різними формами подачі пізнавальної інформації — загадками, прислів'ями, дитячими віршиками;
- близькими дітям персонажами та ситуаціями — образами тварин і казкових персонажів;
- емоційним, особистісно значущим матеріалом — малюнками, цікавими за тематикою текстами, привабливими видами діяльності тощо.

Завдання містять лексичний матеріал та ілюстрації, передбачають використання наочного матеріалу. Це дає змогу дітям поєднувати логічне й образне мислення під час пізнання. А до-

рослому — керувати емоційно-смісловим сприйманням дитини. Зміст речень і текстів допомагає встановлювати зв'язки між явищами навколишньої дійсності, а відома та невідома лексика — розкривати суть нових понять.

Зміст завдань, кількість об'єктів на сторінках робочого зошита «Вчимося читати», розмір літер, рівень складності завдань, пропонувані види діяльності, темп виконання розраховані на **чотирирічних дітей**. Але практика свідчить, що пропонувані завдання поспільні й цікаві також трирічним і п'ятирічним дошкільникам.

Якщо трирічна дитина забажала вчитися читати, підлаштуйте завдання під неї. Зокрема, виконуйте їх удвічі повільніше та більше допомагайте. Дітям п'ятирічного віку пропонуйте під час занять більше самостійної роботи.

Ігрові завдання структуровані відповідно до етапів засвоєння навичок читання. Спочатку діти ознайомлюються з літерами, які позначають голосні та приголосні звуки. Потім вчать читати відкриті склади та починають утворювати й читати прості слова. Далі опановують склади, що містять йотовані літери, м'який знак та апостроф. Насамкінець діти вчать читати закриті склади та склади зі збігом приголосних.

Після того як діти навчилися читати слова, слід переходити до формування в них навичок читання складніших мовленнєвих одиниць: словосполучень, речень, невеличких текстів. Ігрові завдання для цього етапу навчання структуровані відповідно до різних сфер життєдіяльності людини. У межах кожної теми діти вчать читати словосполучення, речення та тексти, одночасно ознайомлюючись із сутністю понять, які для них невідомі, або поглиблюючи свої уявлення про вже відомі поняття. Це дає змогу формувати цілісні уявлення дітей про світ.

Який алгоритм роботи

Педагог пропонує дітям розв'язувати завдання в певній послідовності, в яку закладено повторювані дії та рух від простого до складного. Тож завдання складають чіткий алгоритм, який повторюється під час вивчення кожної літери. Зокрема, процес навчання читання слів містить три кроки: діти впізнають і називають букви та склади, вирізняють склади у структурі слова та врешті читають слова.

Попри чіткий алгоритм, завдання для дітей щоразу різні — як за сюжетно-тематичним складом, так і за видами діяльності.

Перехід від читання слів до текстів педагоги також здійснюють поступово за певним алгоритмом, що діє в межах завдань з однієї

теми. В основі цього алгоритму також закладено рух від простого до складного: слова певної тематики — словосполучення — речення — тексти.

Як навчати читати склади

Перед тим як навчати дітей читати, необхідно ознайомити їх із літерами. Однак саме по собі знання літер не дає дітям змоги читати слова, адже вони складаються зі складів. Однак дошкільникам складно об'єднувати літери у склади та злизо їх читати. Тому методика містить завдання різної складності, спрямовані на те, щоб діти:

- ознайомлювалися зі складом;
- відшукували певні склади серед інших;
- виокремлювали певні склади у словах у різних позиціях — на початку, у середині та в кінці слова;
- складали слова з уже відомих складів тощо.

Коли діти **багаторазово повторюють** склади в різних варіантах з одночасним включенням логічного й образного мислення, у їхній свідомості поступово формується механізм утворення складів.

Як урізноманітнити діяльність дітей

Діти люблять співати, танцювати, малювати, розфарбовувати, вирізувати, конструювати, відшукувати предмети у кімнаті, грати в різні ігри тощо. Тому й виникла ідея використати весь арсенал перерахованих видів діяльності, щоб навчати дітей читання.

У вибудованій системі завдань враховано вікові особливості дітей дошкільного віку, зокрема те, що їм складно довгий час зосереджуватися на одному виді діяльності, вони потребують їх постійної зміни. Тому в основу методики ми заклали принцип максимальної різноманітності завдань. Для вивчення однієї літери дітям запропоновано п'ять — вісім завдань із використанням різних видів діяльності, які урізноманітнюють процес навчання й зацікавлюють дітей.

Як поєднувати навчання та гру

У формулюванні завдань ми змістили акценти з навчання читання на різні види діяльності. Так діти спочатку концентрують увагу на привабливих видах діяльності, а вже потім — на опануванні навичок читання. Це дає дітям змогу отримати задоволення та радість від навчання, а вихователю — сформувати в них позитивну мотивацію до навчання читання.

Спочатку дорослий пропонує дитині розфарбувати, з'єднати, відшукати чи приклеїти літери. Під час виконання завдання — назвати літери, прочитати склади чи слова.

Не потрібно давати дитині установку на те, щоб вона вивчила літери, й просити її запам'ятати й навчитися. Вона має просто гратися, слухати, спостерігати, переживати певні ситуації, розв'язувати логічні завдання, малювати, вирізати, ліпити тощо. У цей час вона запам'ятовуватиме літери **мимовільно**, непомітно як для себе, так і для дорослого.

Який наочний матеріал використовувати

Мислення дошкільників переважно наочно-образне. Отже, засвоєння таких абстрактних понять, як «звук», «літера», що його позначає, «склад», «слово», є складним завданням для більшості з них. Допомогти дітям уникнути труднощів у засвоєнні цих понять можна за допомогою наочно-образних матеріалів. Малюнки, природний матеріал, картки, іграшки, схеми, предмети навколишньої дійсності (олівці, цукерки, печиво, палички тощо) — ось лише короткий орієнтовний перелік наочності, що, з одного боку, полегшує процес сприймання літер і зіставлення їх із певним звуком, а з другого — урізноманітнює й робить пізнавальну діяльність привабливою та цікавою для дитини.

Як мотивувати пізнавальну діяльність

Щоб зовнішні вимоги, які висуває середовище, стали чинником розвитку дитини, вони мають стати її власними потребами. Тому доцільно використовувати такі прийоми мотивації, які сприяють отриманню дитиною задоволення та насолоди від навчання читання, зокрема:

- акцентування уваги дітей не на формуванні навичок читання, а на виконанні цікавих для них видів діяльності;
- використання у змісті завдань різних образів тварин і казкових персонажів, що не залишить жодну дитину байдужою і значно підвищить інтерес до завдань;
- залучення близького і зрозумілого дошкільникам, цікавого за змістом лексичного матеріалу — слів, словосполучень, речень, текстів;
- використання малюнків і текстів, які мають позитивну емоційну забарвленість, що створюватиме світлий, оптимістичний, радісний настрій дітей;
- розробка різноманітних за змістом завдань, що сприятиме підтриманню інтересу дітей до навчання та зниженню поведінки втомлюваності.

Як створити ситуацію успіху

Діти тяжко переживають власну неуспішність. У них легко утворюється хибне уявлення про себе та знижується самооцінка, що перешкоджає нормальним взаєминам дитини з іншими людьми. Щоб зарадити цьому, варто звернутися до всіх каналів сприймання й активувати емоційну та образну пам'ять. Нескінченна **розмаїтість прийомів і гра** допоможуть м'яко та без надмірних зусиль сформувати в дітей міцні навички та психологічну готовність до навчання читання.

Вивчають кожну літеру діти поступово. Спочатку вони розв'язують про-

сті завдання, потім — трохи складніші, а відтак — іще складніші. Ні у змісті завдань, ні у видах діяльності немає нічого заскладного для дітей, адже вони крок за кроком рухаються від простого до складного. Завдяки цьому кожна дитина засвоює процес читання у власному темпі й відчуває себе умілою та успішною особистістю*.

Емоційна відстороненість і байдужість дорослого зіпсують розвивальний ефект, а надмірна активність — зашкодить дитині у виявленні власного Я. Тримайте під час занять певний баланс між власною активністю й активністю дитини. Намагайтеся відчувати, яка міра допомоги потрібна дитині в той чи той момент навчання читання.

Яка результативність методики

Усі висвітлені положення закладено у зміст завдань навчально-розвивального посібника «Вчимося читати», що складається із двох частин**. Запропонована система ігрових завдань не лише допомагає непомітно для дитини сформувати навички читання, а й сприяє її особистісному розвитку, зокрема:

- формує самостійність, цілеспрямованість, організованість, наполегливість, звичку доводити розпочату справу до кінця;
- підвищує комунікативну компетентність, удосконалює вміння розпочинати розмову й підтримувати діалог з іншими;
- збагачує внутрішній світ позитивними емоціями, насичує життя дитини яскравими враженнями;
- збагачує уявлення про навколишній світ;
- розвиває сприймання, увагу, мислення, уяву, що полегшує орієнтування дітей у навколишньому світі;
- поліпшує опанування лексичного багатства української мови;
- розвиває інтерес до книжки та художньої літератури.

Кожен дорослий, незалежно від віку, досвіду чи спеціальності, може легко користуватися системою завдань, запропонованою автором методики «Розвивальне читання». Адже не потрібно докладати зайві зусилля на власну підготовку та підготовку матеріалів для дитини. Звісно, лише якщо цей дорослий хоче співпрацювати з дитиною, ще пам'ятає своє дитинство, вміє радіти успіхам дитини, уміє та хоче фантазувати та любити гратися з дитиною. ☺

* Див. пам'ятку «Як організувати заняття з основ грамоти» на с. 23 цього числа журналу.

** Докладніше про навчально-розвивальний посібник «Вчимося читати» дізнайтеся на сайті shelestova.com.ua — Прим. *peg*.